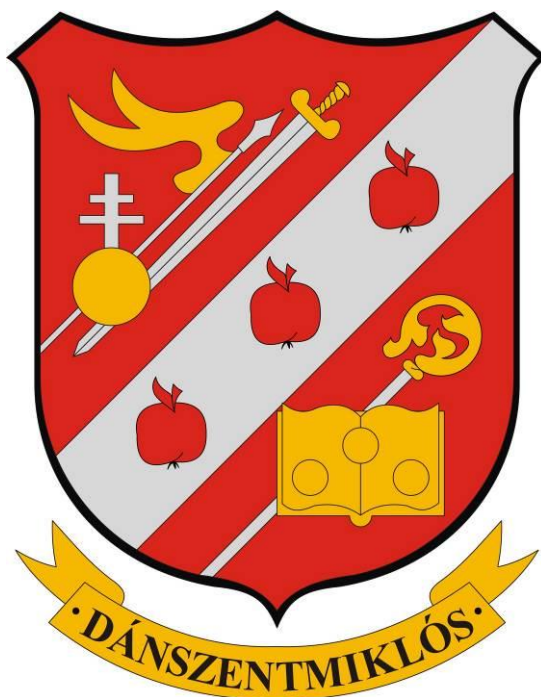

Dánszentmiklós

TRT 2. módosítása

Örökségvédelmi hatástanulmány

Régészeti munkarész

Készítette: Archeo-Art Bt.
2024.

Római kor

A község közigazgatási területén eddig nyilvántartásba került régészeti lelőhelyek közül öt helyen a császárkorban a Dunától keletre megtelepedő iráni eredetű szarmata törzsek településeire és temetőire utaló felszíni leletek kerültek elő. Alsódánoson a feltárások eredményeként a település mellett szarmata sírok is előkerültek. Csonka-tanyán, a DK-i határszögletben, az Állami gazdasági almástól ÉK-re és az Ambrózi-tanyán egy-egy településre utaló leleteket gyűjtöttek korábban a felszínen.

Népvándorlás kora

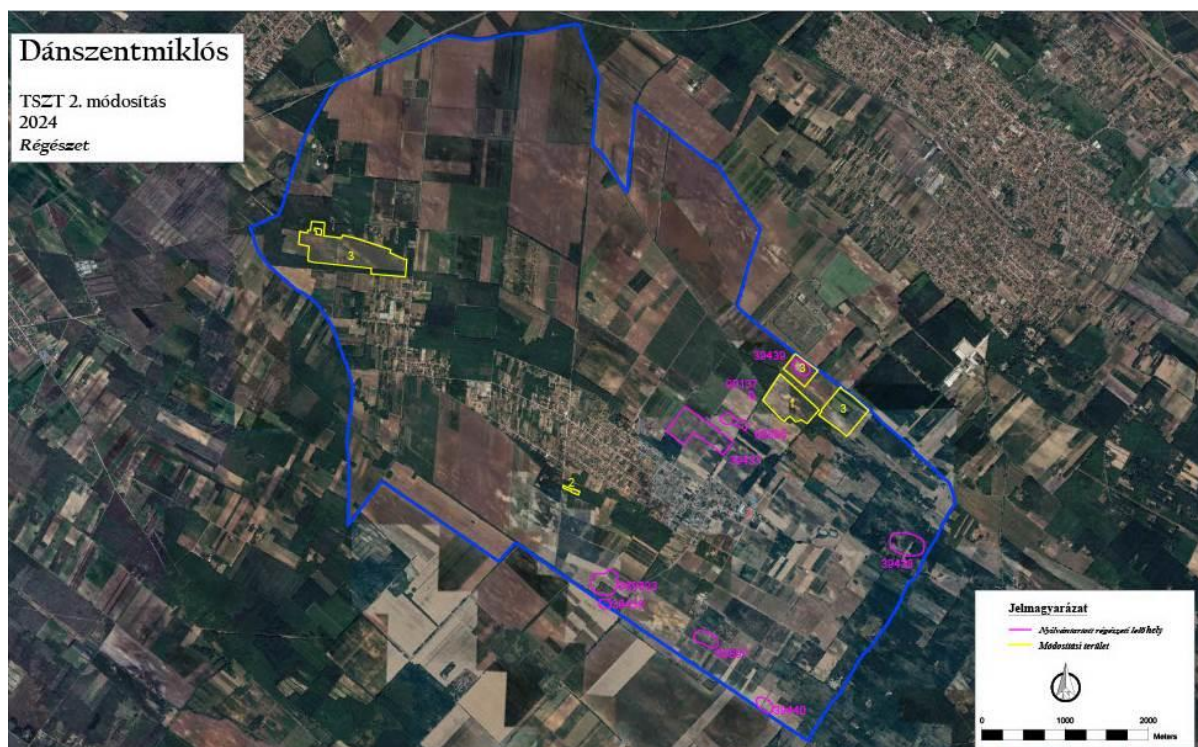
A közép-ázsiai türk eredetű avar népesség településeire utaló felszíni leletek kerültek elő a Csonka-tanyán, az Állami gazdasági almástól ÉK-re, valamint egy sír került feltárással Alsódánoson.

Középkor

Az Árpád-korban az ország többi részéhez hasonlóan itt is kialakult egy településhálózat. A középkori Dánszentmiklóst 1374-ben már lakatlan településként, 1376-ban csupán Dánként említik, melyet később is 1524-ben, mint Danoseghaz pusztát említik a későbbi 1580, 1590-es forrásokhoz hasonlóan. A mai belterületen eddig nem sikerült beazonosítani a középkori településre utaló részt. Ezzel szemben a Pusztavacs felőli határban, részben már a szomszédos község területén a Tetves-halmon egy templom maradványait és a templomkörüli temető 310 sírját, valamint annak szomszédságában lévő lelőhelyen a település három lakóépületét tárták fel. Mindezek mellett az egykori Wekerle-major közelében a Csetnek nevű részen, mára pontosan nem ismert területen egy másik elpusztult templomot ismer a helyi hagyomány.

Irodalom:

TARI 2000, Tari Edit: Pest megye középkori templomai (Studia Comitatus 27. Szentendre, 2000.) 56.o.

2. ábra: Dánszentmiklós régészeti lelőhelyei Orto fotón

II. Régészeti lelőhelyek védelme

3. ábra: Dánszentmiklós területén nyilvántartott és ismert régészeti lelőhelyek lehatárolásai

• Általános szakmai régészeti védelem

A 2001. évi LXIV. Kulturális Örökségről szóló törvény (továbbiakban Kötv.) 11. §-a alapján a területen nyilvántartott régészeti lelőhelyek ex lege általános régészeti védelem alatt állnak.

III. Dánszentmiklós régészeti lelőhelyeinek rövid bemutatása

Dánszentmiklós területén nyilvántartott régészeti lelőhelyek

Nr.	Lelőhely neve	Azon	Korszak	Jelenség	Nyilvántartott Hrsz.
1.	Tetveshalom	39436	Árpád-kor Árpád-kor Árpád-kor kora újkor ismeretlen kor	település templom sír éremlelet temető	0216/2, 0212/53, 0212/54, 0123/3
2.	Alsódános	39437	római kor, szarmata római kor, szarmata római kor, szarmata római kor népvándorlás kor, avar Árpád kor	település temető erődítés éremlelet sír település	090/33, 090/34, 090/31, 090/32, 090/3
3.	Csonka-tanya	39438	őskor római kor, szarmata római kor népvándorlás kor, avar Árpád kor	település település éremlelet település település	07/2, 013/9, 012/15, 012/29, 012/23, 012/21, 012/26, 012/19, 012/20, 012/27, 012/30
4.	Gulya-rét	39439	őskor ismeretlen kor	szórvány lelet szórvány lelet	048/8

5.	DK-i határszöglet	39440	középső-bronzkor római kor, szarmata ismeretlen kor ismeretlen kor	település település sír temető	04/26, 05, 06/8, 0216/1
6.	Beleznay-dűlő	69893	Árpád kor Árpád kor Árpád kor	település épület erődítés	0212/23, 0212/54, 0212/63, 0212/37, 0212/32, 0212/49, 0212/55, 0212/52, 0212/34, 0212/51
7.	Állami gazdasági almástól ÉK-re	69895	római kor, szarmata népvándorlás kor, avar Árpád kor	település település település	041/13, 041/2, 052, 041/11, 083, 090/29
8.	Ambrózi-tanya	69897	római kor (szarmata)	település	04/59, 04/58, 04/93, 04/57, 04/56
9.	Gulya- rét 2.	90137	őskor őskor	település kőeszköz	090/28, 090/27, 090/26

Helyzetelemzés

Dánszentmiklóson teljeskörű régészeti topográfiai kutatásra eddig nem került sor. Benkő Zsuzsa 1976. és 1979. között tárta fel a Tetves-halom területén található középkori templom és templomkörüli temető és a körülötte fekvő település lakóépületeinek egy részét. A lelőhely fontosabb és egyben veszélyeztetett része, ahol a templom és a temető többsége található azonban már Pusztavacs közigazgatási területéhez tartozik. Sajnos a lelőhelynek ezt a részét mind a mai napig szántják, a felszínen láthatók a korábban feltáratlan sírok csontjai, valamint a templom kő és téglá törmeléke. Továbbá a lelőhelyet folyamatosan bolygatják az illegális fémkeresők. Ezen feltárásokkal párhuzamosan került sor általa 1977-ben két másik lelőhelyen helyszíni szemle elvégzésére. Ezt követően Dinnyés István 1990-ben Alsódánoson végzett leletmentést, ahol egy szarmata település és temető, avar sír és Árpád-kori telep maradványai kerültek elő. Ugyanebben az évben és 1992-ben ugyanő végzett további helyszíni szemléket hat másik lelőhelyen. A közelmúltban 2015-ben Patay Róbert a Gulya-réten gyűjtött őskori leleteket. Alsódánoson a többperiódusú lelőhely jelentős részét már korábban erősen megbolygatták a gyümölcsfák telepítése és művelése során. A többi lelőhely esetében a szándékos bolygatások mellett a szántóföldi művelés okozza a legtöbb pusztulást.

A tervezett módosítási területeken szisztematikus régészeti topográfiai kutatásra, vagy intenzív régészeti terepbejárásra eddig nem került sor. A MAVIR állomás közelében lévő 3. módosítási területre eső Gulya-rét (39439) lelőhely egy a Ceglédi Kossuth Múzeum gyűjteményében őrzött, ismeretlen körülmények között előkerült, pontosan nem keltezhető kőnehezék és a 2005-ben készített örökségvédelmi hatástanulmány kapcsán gyűjtött szórvány őskori lelet alapján került lehatárolásra. A laza, sokszorosan áthalmazódott homokos talaj miatt a területen eleve nagyon nehéz felszíni régészeti megfigyelést végezni.

Javaslat

A 39439 számú Gulya-rét lelőhelyen előkerült bizonytalan jellegű szórványleletek miatt, a kiterjedésének pontosabb meghatározásához további intenzív terepbejáráson és geofizikai vizsgálaton alapuló topográfiai kutatás hozhat újabb eredményeket.

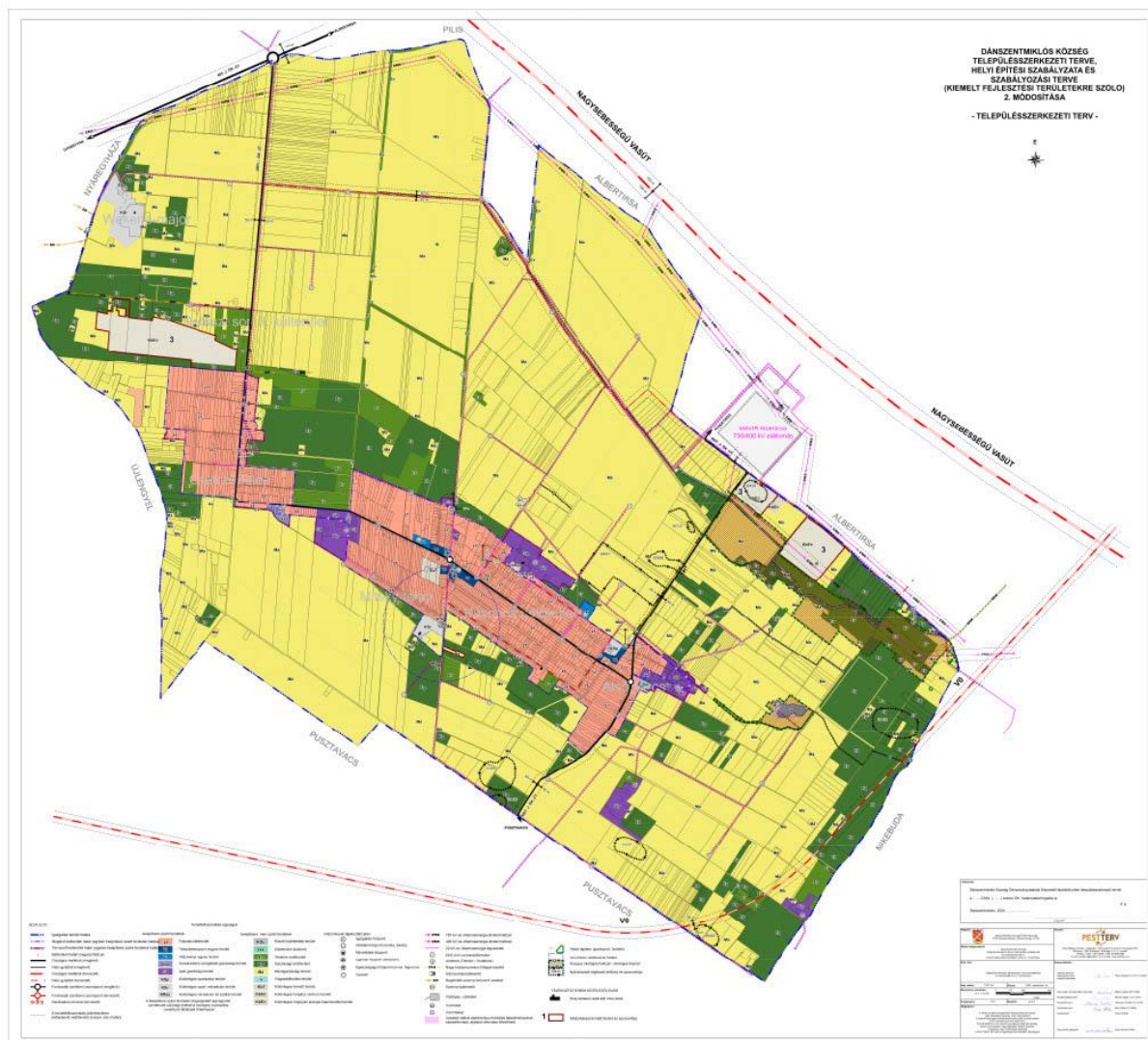
III. A tervezett módosítási szándékok bemutatása

A TSZT RAJZOLATÁN MEGVÁLTOZOTT LEGFONTOSABB ELEMÉK				
Változási azonosító	Érintett terület (változás indoklása, megjegyzés)	Terület-felhasználási változás		
		Jele		nagysága (ha)
		megszűnő	tervezett	
Beépítésre szánt területek beépítésre nem szánt területi átsorolásával (funkcióváltással) megváltozott elemek:				
2	A 0211/26 és 0211/27 hrsz egy része a központi belterület D-i határa közelében. (Fejlesztői és önkormányzati igényre.)	Gksz	Má	0,7372
Beépítésre nem szánt területek beépítésre nem szánt területi átsorolásával (funkcióváltással) megváltozott elemek:				
3	A 0179/17, 0179/24, 0179/27, 0179/29, 045/21 és 048/8 hrsz-ek különböző nagyságú részei a központi belterület É-i határa közelében és az albertirsai határ közelében. (Fejlesztői és önkormányzati igényre.)	Má	KbEn	63,4301

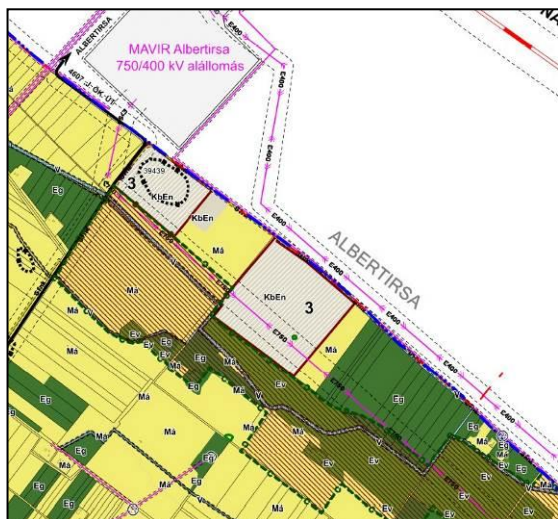
Az SZT történő területspecifikus változtatások:				
Változási azonosító	Érintett terület (változás indoklása, megjegyzés)	Övezeti változás		
		jele		nagysága (ha)
		megszűnő	tervezett	
Beépítésre szánt területek beépítésre nem szánt területi átsorolásával (funkcióváltással) megváltozott elemek:				
2	A 0211/26 és 0211/27 hrsz egy része a központi belterület D-i határa közelében. (Fejlesztői és önkormányzati igényre.) MJ új övezet kell!!	Gksz-1	KÖu-1	0,0070
			Má-f3	0,7372
Beépítésre nem szánt területek beépítésre nem szánt területi átsorolásával (funkcióváltással) megváltozott elemek:				
1	A 050/3 hrsz hrsz egésze az albertirsai határ közelében. (Fejlesztői és önkormányzati igényre.) MJ új övezet kell!!	Má-k	Má-k2	20,7410
3	A 0179/17, 0179/24, 0179/27, 0179/29, 045/21 és 048/8 hrsz-ek különböző nagyságú részei a központi belterület É-i határa közelében és az albertirsai határ közelében. (Fejlesztői és önkormányzati igényre.)	Má-f1	KbEn-1	37,1546
		Má-k		26,2755

A jelenlegi tervi módosítás a 2019-ben elfogadott településrendezési terv részterületeit érinti csak. Ezek elsődleges célja napelem parkok lehetőségének biztosítása egyrészt a már meglévő park mellett a MAVIR albertirsai állomásával szemben, valamint a település nyugati határában a Kérész sor mögött (Mt-3). Ezek mellet szerepel a tervben egy technikai jellegű átsorolás a szabályozási tervben, egy már kialakult kertes mezőgazdasági, gyümölcsös területen (Mt-1.), valamint egy kisebb részen gazdasági területből közúti közlekedési és mezőgazdasági területbe tervezett visszasorolás (Mt-2.) a valós állapothoz igazodva.

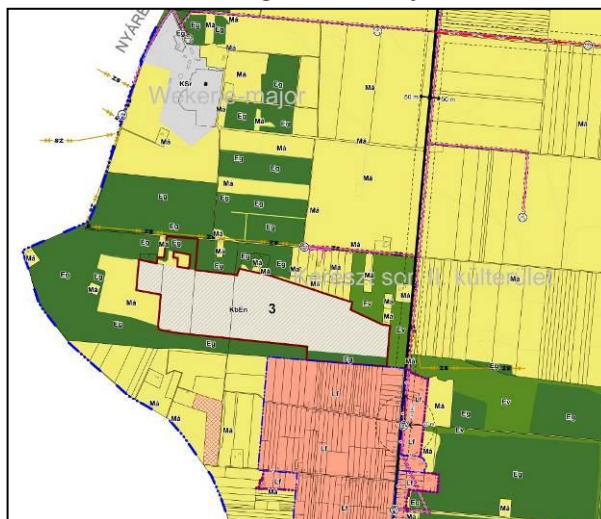
A tervmódosítás nem tartalmaz új beépítésre szánt területet.

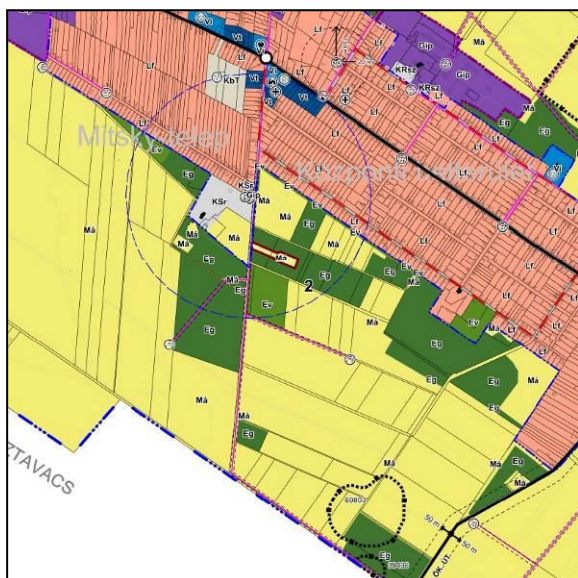
5. ábra: Dánszentmiklós TSZT a tervezett módosításokkal és a régészeti lelőhelyekkel

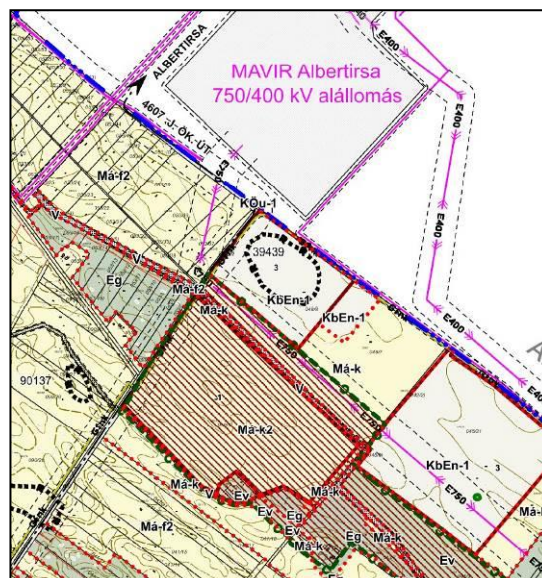
6. ábra: MT-3 TSZT módosítás

7. ábra: MT-3 TSZT módosítása

8. ábra: MT-2 TSZT módosítás

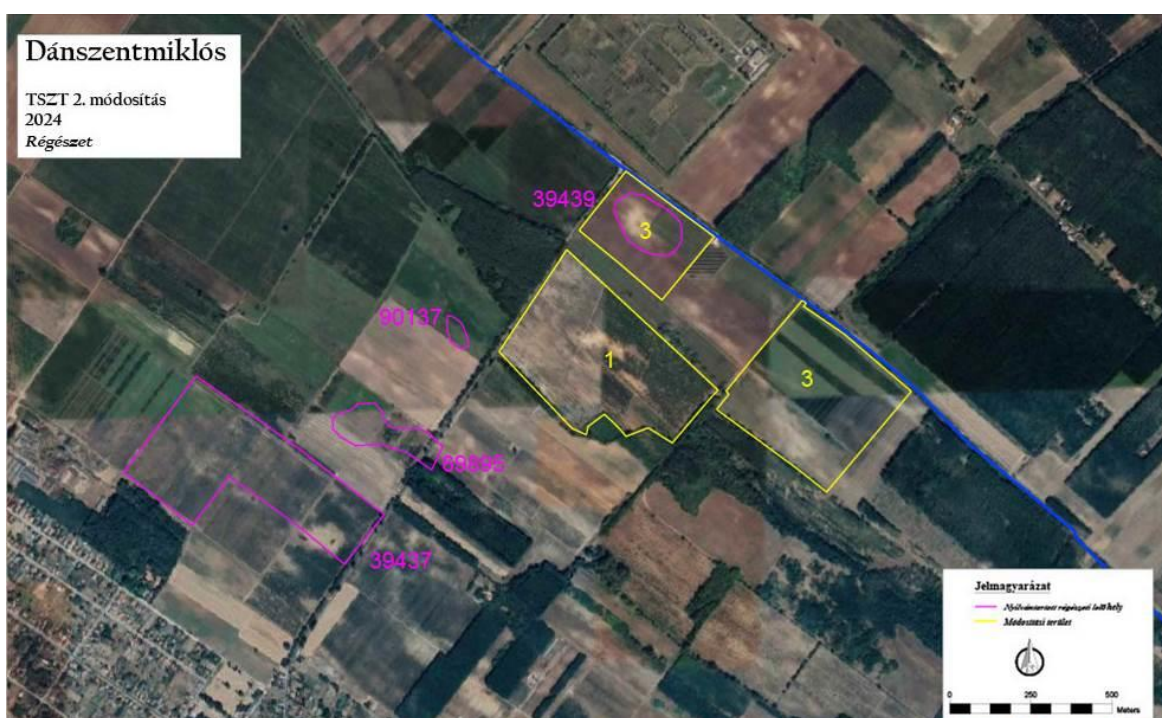
9. ábra: MT-1 SZT módosítás

10. ábra: MT-2 TSZT módosítás

11. ábra: MT-3 TSZT módosítás

12. ábra: MT-3 TSZT módosítás, MT-1 SZT módosítás

13. ábra: MT-1 kertes terület

14. ábra: MT-2 kaszáló terület

15. ábra: MT-3 terület az Albertírsai út mellett

16. ábra: MT-3 terület a Kérész sor mögött

IV. A tervezett módosítási szándékok hatása a régészeti örökségre

MT-1 módosítás

Az MT-1 területen a kertes mezőgazdasági terület technikai jellegű tervezett szabályozási tervi módosítása nem érint régészeti lelőhelyet. Azonban a már kialakult zárt gyümölcsös működéséhez igazodó átsorolás eleve nem gyakorolna hatást a régészeti örökség állapotára.

MT-2 módosítás

Az MT-2 területen a korábban gazdasági övezetbe sorolt beépítetlen terület, közúti közlekedési és mezőgazdasági területbe történő visszasorolása nem érint régészeti lelőhelyet. A technikai jellegű, a valós területhasználathoz igazodó átsorolás eleve nem gyakorolna hatást a régészeti örökség állapotára.

MT-3 módosítás

A három darab tervezett KbEn-1, napelempark telepítését biztosító beépítésre nem szánt különleges energetikai terület közül csak a külterület keleti szélén, az albertirsai határ mellett, a MAVIR állomással szemben az Albertirsai út mellett található 048/8 hrsz. telken tervezett fejlesztésterület érinti a nyilvántartott Gulya-rét (39439) régészeti lelőhelyet. Az érintett lelőhely bizonytalan kiterjedésű és jellegű, kisebb mennyiségű, szórvány lelet alapján lett meghatározva. A lelőhelyen lévő régészeti emlékek jellege, intenzitása ismeretlen ezért a tervezett beruházás során szükséges talajmunkáknak a régészeti örökségre gyakorolt hatása egyelőre nem meghatározható. A lelőhely veszélyeztetettségének megállapításához az intenzív terepbejárás mellett roncsolásmentes geofizikai felmérés, próbafeltárás elvégzése szükséges. A terület jelenleg mezőgazdasági szántó, amely apró hulladékkal szennyezett, laza, áthalmazódott homokos talajjal fedett, amely a tervezés során napraforgóval volt beültetve és részben elvadult gyomnövényzet fedte. Emiatt felszíni megfigyelésre nem volt alkalmas.

A meglévő napelem parktól keletre fekvő terület szintén mezőgazdasági szántóterület. Ez egy mélyebben fekvő, gyakran belvízzel fedett, laza homokos, áthalmazott talajjal fedett rész, ahol nincs ismert, vagy más nyilvántartott lelőhely. A terv készítése során lucernával fedve, emiatt felszíni megfigyelésre nem volt alkalmas.

A külterület nyugati felében a Kérész sor mögött elhelyezkedő, mélyebben fekvő terület egy művelésből kivont mezőgazdasági szántó és kisebb részben erdő, amelyet árpa és intenzív elvadult növényzet fedett terület, amely megfigyelésre teljesen alkalmatlan volt.

Annak ellenére, hogy a tervezett besorolás beépítésre nem szánt terület, számolnunk kell azzal, hogy a napelemek cölöpöléses technológiával történő alapozása, valamint a kerítés és a transzformátor házak alapozása és a közműhálózat árcai 30cm-nél mélyebb talajmunkákkal járhat. Emiatt az érintett 39439 számú Gulya-rét lelőhelyen megelőző régészeti feltárás előírására kell számolni a beruházás terhére. Ezt a későbbi tervezések és kivitelezések során feltétlenül figyelembe kell venni és a szükségtelen beavatkozások elkerülésére kell törekedni.

Mindhárom MT-3 módosítási terület esetében a tervezett fejlesztés mértéke miatt várhatóan nagyberuházás lesz, emiatt azok teljes területén a későbbiekben a hatályos jogszabály alapján előzetes régészeti dokumentációt (ERD) és az ahhoz szükséges intenzív terepbejárást, geofizikai vizsgálatot, illetve szükség esetén próbafeltárást, majd megelőző feltárást kell végezni. Ezt a nagyberuházások esetében azokon a területeken is el kell végezni, ahol nyilvántartott régészeti lelőhely nem ismert.

A régészeti örökség védelmével kapcsolatos feladatok, költségek

A) Nyilvántartott régészeti lelőhely esetében

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: Kötv.) 11§-a alapján a nyilvántartott régészeti lelőhelyek a törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak. Erre való tekintettel a településfejlesztés során a megvalósítandó, földmunkával járó beruházásokat az alábbi jogszabályok figyelembevételével kell tervezni. A nyilvántartott régészeti lelőhelyeken megvalósuló tevékenység, építmény, létesítmény engedélyezésére irányuló hatósági eljárásokban a 68/2018. (IV. 9.) Kormány Rendelet (a továbbiakban Korm. rendelet) 3. § a) pontja alapján a Pest Vármegyei Kormányhivatal, mint szakhatóságot (továbbiakban szakhatóság) kell megkeresni.

A Korm. rendelet 21.§(1) bekezdésének értelmében nyilvántartott régészeti lelőhelyen állapotromlással járó tevékenység csak a szakhatóság engedéllyel végezhető. A Kötv. 19. § (1) bekezdése szerint a földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal (beleértve az erdőtelepítést és erdőirtást) a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni.

A Kötv. 22.§ (1) bekezdés értelmében a nyilvántartott régészeti lelőhelynek a beruházással kapcsolatos földmunkával érintett részén az örökségvédelmi hatóság által előírt módszerekkel megelőző feltárást (régészeti megfigyelés, próba-, és teljes felületű) kell végezni.

A Kormány Rendelet 53. § (1) a bekezdése alapján a védett lelőhelyet érintő módosítási területen tervezett 30cm mélységet meghaladó földmunka, tereprendezés, depó, feltöltés, töltés létesítése esetében örökségvédelmi engedély beszerzése szükséges.

- **Régészeti megfigyelés**

A Kötv. 22. § (3) bekezdés a) pontja értelmében, régészeti megfigyelést kell előírni, ha a tervezett tevékenység nem vagy csak csekély mértékben érinti a nyilvántartott régészeti lelőhelyet és a régészeti örökség elemeit; ha a régészeti örökség elemeinek előfordulása szórványos; ha a beruházással kapcsolatos földmunka mélysége nem éri el a régészeti örökségi elemek jelentkezési szintjét; ha a nyilvántartott régészeti lelőhely beruházással érintett területét korábban földmunkával bolygatták, illetve ha a beruházás műszaki jellege miatt a régészeti feladatellátás más módon nem végezhető el. A földmunkák közben végzendő régészeti megfigyelés (Kötv. 7.§ 36. pont) célja a beruházás földmunkájának régész által a helyszínen történő folyamatos figyelemmel kísérése, szükség esetén a régészeti bontómunka elvégzése és dokumentálása.

- **Próbafeltárás**

A Kötv. 22. § (3) bekezdés b) pontja szerint próbafeltárást lehet előírni, ha előzetes régészeti dokumentáció nem áll rendelkezésre, vagy annak készítéséhez jogszabályban meghatározottak szerint nem végeznek próbafeltárást, továbbá földkiemeléssel nem járó alapozási technikával tervezett beruházás valósul meg, illetve a nyilvántartott régészeti lelőhely jellege, intenzitása, térbeli kiterjedése vagy rétegsora nem ismert.

- **Teljes felületű feltárás**

A Kötv. 22.§ (3) bekezdésének c) pontja alapján teljes felületű feltárás írható elő, amennyiben a beruházással érintett lelőhely vagy lelőhelyrész hazánk múltjának kiemelkedő fontosságú forrása, illetve ha a beruházás történeti városmag területén valósul meg, továbbá – a Kötv. 22.§ (3) bekezdésének d) pontja szerint – ha a feltárás a tudományos ismereteket várhatóan jelentős új eredményekkel gazdagítja. A hatóság a Kötv. 22.§ (4) bekezdése alapján a régészeti feladatokat a lelőhely különböző részei vonatkozásában eltérően is meghatározhatja.

A régészeti szakfeladatok elvégzésére jogosult intézményről a Kötv. 20.§ (4) bekezdés és a Kötv. 22.§ (5) bekezdésének a-b) pontja rendelkezik. A megelőző feltárássra jogosult szerv és a beruházó közötti szerződéskötést a Kötv. 22.§ (10) bekezdés írja elő.

A beruházó költségviselését a Kötv. 19.§ (3) bekezdése írja elő. A Kötv. 19.§ (4) bekezdés értelmében a régészeti feladatellátás hatósági ár alapján végezhető. A hatósági árakat a Korm. rendelet 8. melléklete tartalmazza.

A Kötv. 22.§ (2) bekezdése szerint a földmunkával járó beruházások előkészítése során előzetes régészeti dokumentáció (a továbbiakban: ERD) készíthető, különösen a földterület-kiválasztáshoz és nyomvonal-kijelöléshez; nem nagyberuházás esetén a beruházó az ERD készítésével feltárássra jogosult intézményt bízhat meg.

A régészeti feltárások költségét, a mentő feltárások kivételével annak kell fedezni, akinek érdekében a feltárás szükségessé vált (Kötv.19. § (3), 22-23. §). A Kötv. 23/F.§ szabályozza a nagyberuházásokhoz kapcsolódó megelőző feltárások régészeti feladatellátás idő- és költséghatárát.

A régészeti szakfeladatok elvégzésére jogosult intézményről a Kötv. 20. § (4) bekezdése és a Kötv. 22. § (5) bekezdésének b) pontja rendelkezik. A szükséges feltárások rendjét a Korm. rendelet 21-51 §-a határozza meg. A megelőző feltárássra a feltárássra jogosult szerv és a beruházó közötti szerződéskötést a Kötv. 22. § (10) bekezdése, a beruházó költségviselését a Kötv. 19. § (3) és (4) bekezdése írja elő.

Nagyberuházás

A Kötv 7. § 20/a) pontja szerint (500 millió Ft bruttó bekerülési költséget meghaladó összegű beruházás), vagy a 7. § 20/c-e) pontja alapján (a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. által kezelt beruházás) és a védmű-, töltés- és a 2500 hektárnál nagyobb alapterületű árapasztó építése, azon közérdekű célú beruházás, amelynek megvalósítása érdekében a kisajátításról szóló törvény szerint kisajátítást végeztek nagyberuházásnak minősül. Ezek esetében a Beruházónak a beruházás területére vonatkozó - a feltárási projekttervet is magában foglaló - a Kötv. 7. § 3. pontja szerint előzetes régészeti dokumentációt (a továbbiakban:

ERD) be kell nyújtania a tárgyi létesítmény engedélyezéséhez. Az ERD elkészítésére a Korm. rendelet 3.§ (3) által kijelölt örökségvédelmi szervként működő Magyar Nemzeti Múzeum Közgyűjteményi Központ (székhely: 1088 Budapest Múzeum Krt. 14–16.; a továbbiakban: MNMKK) jogosult. A beruházónak az MNMKK-val szerződést kell kötnie a teljes ERD elkészítése érdekében. Az ERD eredménye alapján kerül döntés a beruházással érintett terület elfedésére, vagy feltárására a Kötv. 23/E-G. § megfelelően.

Váratlanul előkerülő régészeti emlékek esetében az alábbiak szerint kell eljárni.

Valamennyi, a régészeti feltárás esetén kívül előkerült régészeti emlék, ill. lelet esetében is törekedni kell a régészeti örökség elemeinek helyszíni megőrzésére a Kötv. 24. § (1) bekezdése szerint. Ha bármilyen tevékenység során régészeti feltárás nélkül régészeti emlék, vagy lelet kerül elő, a felfedező (a munka felelős vezetője) a Kötv. 24. § (2) bekezdés értelmében köteles a tevékenységet azonnal abbahagyni és a feltárással jogosult szervnek azt haladéktalanul bejelenteni, a tevékenységet a hatóság intézkedésének kézhezvételéig szüneteltetni, a helyszín és a lelet őrzéséről - a felelős őrzés szabályai szerint - a hatóság intézkedéséig gondoskodni.

A régészeti lelőhelyek megrongálását, megsemmisítését, gondatlan kezelését a Kötv. 82. § alapján szankcionálják.

V. Összefoglalás

Azonosított régészeti lelőhelyek

A Dánszentmiklós közigazgatási területén összesen kilenc darab azonosított, régészeti lelőhely van nyilvántartva. A tervmódosítás egy darab nyilvántartott régészeti lelőhelyet (Gulya-rét, 39439) érint.

A tervezett módosítások hatásai

Az MT-3 módosítási területek közül egy érint közül négy érint nyilvántartott régészeti lelőhelyet, melyek közül egy érinti a Gulya-rét, 39439 számú lelőhelyet. Azonban a régészeti örökség veszélyeztetettsége jelenleg nem határozható meg a lelőhelyen talált szórvány, bizonytalan jellegű leletek alapján. Ennek tisztázása további kutatást igényel.

Mivel mindhárom MT-3 területen a fejlesztések nagyberuházások lesznek, ezért a megvalósításuk esetében számolni kell a Előzetes Régészeti Dokumentáció (ERD) és megelőző feltárás elvégzésének igényével.

VII. Nyilatkozat

A Dánszentmiklós Településrendezési tervének 2. módosításához készített Örökségvédelmi Hatástanulmány Régészeti fejezetét készítő régész nyilatkozik, hogy a régészeti tanulmányt a 68/2018. (IV. 9.) Korm. Rendelet és a hatósági előírásoknak megfelelően készítette el, a tervezett megoldások megfelelnek a hatályos jogszabályoknak.

Vágner Zsolt, okleveles régész
os: 459/2002

Dr. Türk Attila régész
szakértői szám 2.3.1/575-6/2005

Albertirsa, 2024. október 15.